

Гораш К.В.
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
відділу інновацій та стратегій розвитку
Інституту педагогіки НАПН України
НАПН України

ІДЕЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ В ПРОЄКТУВАННІ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА СУЧАСНОЇ ГІМНАЗІЇ

Освіта України перебуває на етапі активного входження у світовий освітній простір, що зумовлює її масштабне реформування з метою забезпечення якості освітніх послуг на всіх рівнях: від початкової до вищої школи. Місія сучасної освіти – «збагачення інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу» [2] і формування громадянського суспільства, здатного забезпечити розвиток Української держави в Європейському союзі як рівної серед рівних, що передбачає збереження українських традицій і надбань та збагачення культури українського народу європейськими цінностями. Реалізація місії сучасної освіти можлива за умов створення сприятливого освітнього середовища в кожному закладі освіти, в кожному класі або студентській групі, що б дало змогу для розвитку кожного здобувача освіти як особистості, фахівця і патріота України.

Для сучасного реформування української освіти важливим є як впровадження нових освітніх стандартів, оновлення змісту і структури освіти, системне застосування інформаційних технологій в освітньому процесі й управлінні закладами освіти [1], так і дослідження глибинних пластів національної культури і духовності українського народу з метою відродження найкращих освітніх традицій в процесі розбудови нової української школи ХХІ століття.

Особливим для української освіти є період, що характеризується як епоха українського бароко (друга половина ХVІІ – кінець ХVІІІ). У великих українських селищах Гетьманщині, Слобожанщині та Галичині функціонували початкові школи, гімназії, ліцеї, колегіуми, а вишу освіту надавала Київська академія (Києво-Могилянська академія) та її філії у Вінниці, а згодом і в Готці на Волині. [4].

Відкриттю закладів освіти та культурно-освітніх установ сприяла підтримка відомих польських, російських й українських представників аристократії, культурних і політичних діячів і меценатів.

Яскравим прикладом провідного закладу середньої-вищої освіти стала Вища Волинська гімназія заснована у 1805 році в Кременці, яку в 1819 році було реорганізовано у ліцей – освітній заклад напіввищого типу, який мав право присвоювати своїм випускникам статус дійсного студента й кандидата наук. [3].

Всебічному розвитку особистості учнів та їхній допрофесійній підготовці сприяло освітнє середовище цього закладу, зокрема комплекс предметів навчальних курсів, що забезпечував: 1) полімовне середовище, в якому студенти опановували декілька мов (польську, грецьку, латинську, французьку, російську); 2) навчання точним наукам (математика, фізика, хімія); 3) навчання наукам гуманітарного напрямку (натуральна історія, логіка, географія, історія, право, література тощо); 4) допрофесійну підготовку (механіка, гідравліка, городництво, рільництво, анатомія, фізіологія, хірургія, акушерство, ветеринарія, бібліографія); 5) естетичне і фізичне виховання (музика, малювання, танці, верхова їзда тощо) [3; 6].

Важливу роль у забезпеченні якісної світської освіти відіграло залучення до освітнього процесу визначних європейських діячів науки та культури, які викладали в ліцеї (історик Й. Лелевель, літературознавець Е. Словацький, правознавець О. Міцкевич, відомий художник, дійсний член Віденської академії мистецтв Ю. Пічман, письменник А. Анджейовський, математик Ю. Чех та інші). Кременецький ліцей також мав добре обладнану матеріальну базу: астрономічну обсерваторію, метеорологічну станцію та фізичний, зоологічний, мінералогічний і нумізматичний кабінети, бібліотеку, яка налічувала понад тридцять п'ять тисяч томів тощо. Серед випускників Волинського ліцею такі відомі світові митці, письменники, вчені, як А. Мальчевський, М. Гославський, Т. Пандура, К. Сенкевич, Т. Олізаровський й інші [3].

Сучасні дослідники характеризують Волинський ліцей як «творчу лабораторію, в стінах якої формувалися талановиті вчені, літератори, поети, музиканти, громадські та культурні діячі, учасники боротьби за незалежність Польщі» [5, с. 19]. Але у Волинському ліцеї (як і в інших вищих і напіввищих закладах освіти того часу, що перебували на окупованих Росією, Польщею, Австро-Угорщиною українських

територіях) існували такі неприпустимі в сучасному Європейському Союзі явища, як латентне і відкрите притиснення національних традицій і мови корінного народу - українців.

Історичні дослідження педагогічної спадщини української освіти та наукової й просвітницької діяльності освітніх закладів наприкінці XVIII в Україні, зокрема Волинської гімназії (ліцею) є цінними у проєктуванні освітнього середовища сучасної гімназії. В умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів має відбутись відродження і збереження національної культури кожного з народів Європи та забезпеченні їх спільного розвитку на ціннісних засадах людства.

Подальшого дослідження потребують проблеми підготовки сучасного вчителя на найкращих прикладах вітчизняної і світової педагогічної спадщини та їх трансформація в освітній процес Нової української школи.

Література

1. Нова українська школа. (2016). Концептуальні засади реформування середньої школи. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. Електронний ресурс: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Реформа освіти та науки. Електронний ресурс: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-osviti>
3. Собчук Володимир. Перлина в короні України: Кременець: Видавець Томчук В.Ю., 2005. – 56 с. С.26-27.
4. Субтельний Орест. Україна: історія / Пер. з англ. Ю.І. Шевчука; Вст. ст. С.В. Кульчицького. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Либідь, 1993. - 720 с.
5. Філатова Л. Кременецький ліцей: музично-освітні та культурні традиції / Л. Філатова // Музичне товариство Волині XIX –XX століття : колективна монографія ; за заг. ред. П.Й. Шиманського. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2012, 156 , [С. 19 – 33].
6. Фицик І. Мистецька підготовка в системі шляхетської освіти Кременецького ліцею на початку XIX століття / І. Фицик // Мистецтво у контексті освітньої парадигми: вітчизняний та зарубіжний досвід. – Умань.: ПП Жовтий О. О. 2013. – С. 179–181.